

497179

BIBLIOTEC'A

SATEANULUI ROMANU.

Descépta-te Romane!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Redactoru — Editoru :

Niculae F. Negrutiu.

CARTEA III.

GHERLA.

Imprimaria „Georgiu Lazaru.“ 1881.

P 618

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBL. UNIV. CLUJ-SECIU
2038 - 1943

CE E ROMANULU?

Cá stanc'a seculara, cu valuri ce se lupta,
Candu marea furiósa din giuru-i — ar' vof:
Se-i franga si despice corón'a ei batuta
De venturi si viscóle, — pan' ce s'ar' nimici;

Dar' braçiulu ei e tare... coron'a-i asiediata
Pre frunte vigorósa ce 'n seculi va sustá
Cu fala si mandria; cà-ci marea 'nversiunata
Si-orcanulu nu-i in stare din locu a-o miscá.

Au nu-e asiá romanulu?... o stanca seculara!
Ce 'n lupte furióse a statu la loculu seu;
A statu cá si eroulu luptandu-se cu fala,
Continuu dandu dovéda, cà-i fiiu de semidieu!

Corón'a lui regala straluce cu decóre
Pre fruntea lui cea diva si 'n veci va straluci;
Cà-ci deca 'n lupte crunte si infuratórie
Nu a peritu romanulu, neci candu nu va perfi!

Nu! nu e cu potintia! Cà-ci sciti ce e romanulu?
Unu fiiu nascutu in lupte, si-acolo botezatu
Cu sangele celu sacru ce s'a versatu din sinulu
Strabuniloru, ce 'n lupta morindu — au triumfatu!

Séu sciti ce e romanulu? o stea ce nu apune!
Ce merge totu 'nainte, cá cea din resaritu;
Pân' ce-si v'ajunge tient'a, si-atunci va stá in lume,
Cum a mai statu odata acestu poporu maritu!

In patru parti a lumii, romanulu e unu sóre!
Unde-i de lipsa arde, de nu, — i stemperatu;
Caldur'a isvoresce din sant'a lui amóre,
Ce patri'a in peptulu romanu o a plantatu!

Séu ce-e romanulu inca, elu e o primavéra!
E bunu, frumosu cá flórea ce 'n maiu a infloritu;
E cruntu inse 'n mania cá fulgerulu de véra
Si vai atunci de-acel'a pre care l'a lovit!

Vedeti dar' ce e romanulu?! o stanca seculara!
Ce valurile grele nu-o mai potu nimici;
Unu fiu nascutu in lupta! o mandra primavéra!
O stea si-unu falnicu sóre! ce 'n veci va straluci.

Seménti'a cea divina, ce 'n elu este plantata,
Nu póte se incete, ce va totu inflori;
Si ast'a flóre scumpa, va fi 'n veci adorata,
De gintile straine ce 'n lume voru traí!

BCU Cluj / Central University *Ioane Clintocu.*

Starea poporului romanu

sî mijlócele imbunatatîrei acelei'a.

Poporulu romanu desceptatu de unu scurtu tempu numai, din starea s'a cea trista si asuprita in care a traitu multe vécuri subjugatu de toti, a cunoscutu cumca nu este demnu de densulu a se lasá parasitu si indereptulu altoru popóra; si sentiendu-se in dreptu si in stare de a-si face o sórte buna si de a pasí catra unu viitoriu mare, s'au apucatu se-si reculéga puterile si se-si adune mijloce de cultura. In acésta lucrare a s'a mai antâiu de tóte s'a apucatu se-si infiintieze si se organizeze scóle, cunoscîndu, simtiendu, ca scól'a este lucrulu celu mai dintâiu trebuintiosu pentru a se luminá omulu; din proprietele s'ale midilóce, séu mai bine dísu din seraci'a lui din glie, cà-ci nimic'a nu avea candu s'a sloboditu din robia si din asuprire, mai in tóte satutiele si-a facutu câte o scóla si si-a asiediatu invetiatori intr'ens'a si le sustiene si se silesce pre anu ce merge, cá se li se imbunatatiésca pre langa tóte greutatíle ce are se pórte si pre langa tóte neajunsele traiului seu si pedecile ce intimpina, fara nici o spriginire dela altii. Multiemita acestei silintie si sporiului facutu in aceste scolutie, tenerimea nóstra din poporu in parte mare o aflamu astadi, ca pre langa alte cunoscintie folosítorie scie scrie si cetí, scie se-si faca socotelele s'ale, — si este buna sperantia, cà preste scurtu tempu voru scí si satenii nóstri in cea mai mare parte scrie si cetí si voru puté se se mesure la invetiatura

si in cunoscintia cu celelalte popóre din tíera si afara din tíera. Bine-i va stá romanului si puternicu va fi, candu voru poté dovedí toti, ce au avutu parte de scóla.

Totu-odata cu tréb'a scolara s'a apucatu poporul nostru si de imbunatatirea starei besericej s'ale. Precum erá poporul de lipsitu si de asupritu si scapatatu candu s'a redicatu din robí'a la viétia mai libera de acum, totu asiá de lipsita, scapatata si dejosita erá beseric'a si preotii lui; si-a organisatu poporul nostru si beseric'a s'a dupa potintia, a inceputu a-si infintia pe multe locuri fundatiuni si a inceputu a dorí cu rêvna de a avé si preoti cátu mai luminati.

Scóle capitale, — de cari inainte cu 30 de ani nu aveamu nici un'a — multiamita jertfeloru s'ale pentru cultura, astadi avemu in multe locuri; gimnasii, scóle pedagogice, teologice, si altele, totu prin sudórea si prin contribuirile poporului s'au redicatu, s'au inmultitu intr'unu modu imbucuratoriu.

Totu cá midilocu pentru cultura s'a infintiatu si Associatiuni, spre a se ajutorá prin trensele tenerimea romana care invétia la scóla, si tenerimea romana care vré se invetie meserii, precum si de a se aduná si insoçí barbatii nostri cei lumináti mana cu mana pentru cautarea si aflarea sciintieloru; si multu bine si multu folosu dobândesce si va dobândí poporul nostru dela Associatiuni spriginindu-le cu caldura.

Resultatele bune s'au dobânditu si se dobândescu prin tóte aceste lucrari, ce le seversiesce poporul nostru, si potemu díce ca astadi avemu multu cu lips'a totala in care ne aflámu mai nainte cu 30 de ani, si suntemu departe in privinti'a luminarei façia cu starea nóstra trista si umilita, in carea ne aflámu inainte cu

30 de ani. O impregiurare inse este, in care stamu totu inapoi, si inca nu numai stamu cum amu fostu in tempurile de trista aducere aminte pentru noi, ci dupa cum se adeveresce, damu totu mai indereptu, si acésta imprejurare este de cea mai mare insemnatate, — este temeli'a la tóte. Acést'a este starea materiala a ómeniloru din poporu si a toturoru in genere.

Precându poporulu nostru póte fi multiamitu cu sporiulu ce l'a facutu si-lu face intru organisarea scólleloru si a altoru institute de luminare, pre atunci trebuie se se intristeze si se ne cuprinda ingrigire mare, candu vedemu ca singlaratecii, familiile, ómenii din care sta poporulu, seracescu pre dí ce merge. Acésta impregiurare rea o vedemu cu totii, si trebuie se o cunóscemu ca se zadarnisesce prin trens'a tóta lucrarea poporului romanu pentru cultura si se pierdu prin trens'a in partea cea mai mare folósele ce le aduce scól'a, beseric'a si tóta invetiatur'a.

Este adevveratu ca s'a pomenitu de multe ori acésta stare in adunările si consfaturile nóstre, inse totu atátu de adevveratu este, ca pana acum s'a lucratu fórte puçinu pentru redicarea poporului din acésta primejdiosá stare, s'a lucratu fórte puçinu pentru a câscigá ómeniloru midilócele de a se smulge din seracia si de a-si imbunatatí starea loru materiala.

Vediendu cà treb'a acést'a este atât'a de adêncu semtita pentru noi, si cumca fàrà amenare trebuie se ne ingrigimu a-i aflá o cale de lecuire si indreptare a lucrului, eu am socotitu ca ar' fi bine se vorbimu la acestu privilegiu despre dens'a, si mi-am propusu cá se vorbescu aici despre midilócele, prin cari ar' fi de a se ajutá poporulu nostru, cá se scape de acésta inapoiare

si ai dá potere de a se intramá si redicá in privinti'a starei s'ale materiale.

In diferite tempuri — ne areta istori'a — popórele si-au avutu form'a traiului loru si a silintieloru loru deosebite; s'au silitu a se sprigini unele pe altele, prin fapte de vitegia si prin poterea loru resboinica incercandu, cá prin puterea armeloru se supuna unele pre altele si se robésca si atunci poporul celu ce erá mai tare si mai bunu in resboiu, acel'a inaintá si se redicá preste celelalte si prin acést'a 'si asigurá venitoriulu; au venitu alte tempuri si alte naravuri si popórele au incercatu si alte cali cá se se redice unele preste altele, si se vedemu din istoria, cá intr'unu lungu tempu s'au purtatu crancene lupte pentru credintie religiose si mai tardiu pentru idei politice obstesci tientiundu cá se preinnoiésca viéti'a sociala si viéti'a cetatienésca si prin acésta lupta se incercáu ómenii a-si dobandí unu venitoriu bunu si siguru. Este adeveratu cá n'au incetatu aceste silintie ale popóreloru nici astadi si nu voru incetá nici odata, cu tóte aceste in tempulu nostru a inceputu se iá lupt'a intre popóre si intre ómeni o alta cale, calea câstigurilor materiale, numita economica; acum popórele nu se lupta pentru cá se invingá unele pre altele si se le robésca prin poterea armeloru, nici prin a credintieloru, nici prin reforme in viéti'a cetatienésca, ci prin castigu de avere. Este intru adeveru necrestinescu lucru, lucru este inse omenescu si numai prin silinti'a de a luptá façia cu altii pre acésta cale, va poté poporul nostru cá se se scape de jugulu altor'a, se stee façia cu alte popóre, si se-si asigureze venitoriulu. Si acestu tempu in care traimu noi, este cu atátu mai primesidiosu pentru celu ce remane indereptu si mai slabu, cu câtu planulu si

midiloculu acest'a de lupta este mai practic si mai puternicu. Cumu-ca este asia, potemu cunósce din cele ce vedemu cu ochii in tóte dilele: celu seracu ajunge sluga celui bogatu, celu lipsitu de bani 'si zalogesce averea si braçiale s'ale celui ce i dà imprumutu! si in chipulu acest'a celu avutu stapanesce pre celu seracu, si celu ce dà imprumutu, 'si are si tiene in man'a s'a sórtea si viitoriulu datornicului seu, si numai atât'a 'lu lasa se resuffe câtu voiesce densulu cá credtoriu si domnu. Tóte silintiele celui seracu catra cultura si tóte jertfele lui pentru luminaie suntu puçinu folositóre.

Intru adeveru starea materiala este temeiulu cul-turei poporului, si numai in acelu gradu póte poporulu a propast in cultura, in care e cu potintia a-si imbunatatí starea materiala pentru subsistinti'a s'a; si numai in acelu gradu póte se desfasiure potere, in care e cu potintia a-si indicá starea materiala.

Se cercetamu dar', care suntu calile si cari suntu midilócele pentru ajutorarea ómeniloru, cá se se redice la o stare buna materiala, séu cá se scape de reulu seraciei si se-si póta biruf greutatile traiului in lupt'a acést'a din tempulu nostru? . . . Spre a aflá si a cunósce acésta cale si midilóce, nu este de lipsa cá se cautamu multu si nu suntemu nevoiti cá se le nascocimu noi prin incordarea gandirei; nu avemu alt'a decâtu se ne nitamu la altii, cari au aflatu acésta cale si midilócele cari s'au aretatu si se arata folositórie in lupt'a loro.

Ce aflamu noi candu ne uitamu la popórele cele puternice si bogate? cum facu acele si cum se ajuta in trebuintiele loro?

Mai antâiu si de tóte vedemu in comunele loro o buna administratie in treburile comunale, si o buna ren-

duiala intru tóte, atâtu in privinti'a economiei de vite in privinti'a folosirei paduriloru, in privinti'a folosirei hotarului comunalu, — câtu si in privinti'a celoru din laintru ale comunei, a caliloru, a stradeleru si a altoru lucruri de folosu comunu. Este de mare insemnatate acést'a pentru fia-care locuitoriu, antâiu pentru ca fia-care are mai multu folosu in comuna déca este administrati'a buna si regulele comunale bune, si a dou'a cá fie-care vediendu giuru impregiurulu seu buna renduiala, se indémna a-si face buna renduiala si la cas'a s'a si a traf si densulu in regula buna, si se indeletnesce a pune pretiu pre aceste.

Mai departe, daca cautamu la acele popóre, vedemu ca fiacare comunitate este o insoçire, de ómeni si de familii cu scopu de a se ajutá cu poteri unite in trebuintiele loru deosebite. In fia-care comuna vede caletoriulu la midiloculu satului o tabla de-asupr'a ferestreloru unei case, pre care sta scrisu „Societatea de creditu si ajutoriu imprumutatu“ a comunei cutare; de aici se póte ajutá fiecare locuitoriu candu 'lu ajunge lips'a, séu candu i se dá privilegiu de a face vre-o intreprindere, la care poterile lui singure nu-i suntu de ajunsu; celu ce face negutiatoria aici póte capetá bani pana candu 'si desface marfa s'a, — plugariulu de aici póte face unu imprumutu eftinu, cá se-si cuprinda unu petecu de locu la vreme potrivita, séu se-si acopere alte cheltueli la vreme de nevoia; nu este silitu cá se-si vendia bucatele s'ale in secerisiu spre a-si platí darea, si nu este silitu a-si vinde vitele s'ale candu secerisiulu nu a fostu destulu de manosu; si nu este silitu a-si vinde mosi'a s'a candu ia peritu o vita dela jugu. Dela societatea de creditu si ajutoriu imprumutatu a comunei póte se afe si se primésca mana

de ajutoriu in ori ce tempu si ori ce imprejurari, pre langa o garantia indestulitória.

Afara de aceste dóue lucruri mai vedemu, cumca toti locuitorii suntu minunati in straduinti'a loru catra munca si in crutiarea câscigului ce au facutu prin munc'a loru; nu vedi ómeni petrecându-si tempulu pustiiu, nici de acei'a cari se-si caute lécuri in carcime spre a le trece de ostenéla, si se amble beti in di de lucru si in di de serbatóre, cantandu si leganandu-se pre strade; ci fia-care lucra si muncesce di si nópte, si cruceriulu agonisitu prin sudóre, 'lu tiene câtu póte mai indelungatu in cas'a s'a, séu 'lu baga in lucruri cari aducu dobânda si folosu. In chipulu acest'a fia-care comuna apare cá unu stupu bine intramatu si fia-care locuitoriu cá o albina muncitória si indestulata.

Trebue se recunóscemu, ca la noi lipsescu in parte mare aceste trei conditii trebuintiése unui poporu pentru redicare in starea lui materiala; in multe parti lipsece cu deosebire indatinarea de a crutiá câscigulu agonisitu, si dóra neci intr'o comuna romanésca nu se afla asocieri de creditu si ajutoriu imprumutatu.

La poporul nostru daca vomu privi cu bagare de séma, aflamu talente mari de indemenare pentru ori-ce lucruri; inse patimesce de unu invetiu reu, anume de invetiacelu a nu folosi tempulu in continuu; multu tempu se petrece fara de a câstigá cev'a cu deosebire la economi de plugaria, nefiindu economulu dedatu a lucrá cu deligentia decátu in anumitele període ale anului — dupa cum s'a invetiatu din betrani — nu póte sporí in productiune si cu câtu i se inmultiescu trebuintiele, cu câtu se impartiescu mosiile intre mostenitori; cu atátu scade din ce in ce materialicesce si ajunge la seracie. Afara de acést'a ómenii fiindu dedáti a petrece

tempu si dile fara lucru, se obicinuescu in mare parte a-si cautá distractiunea la cârcíme si se demoraliséza prin betia.

Asiá dara cea dintaiu recerintia pentru cá se se redice poporul nostru la o stare mai buna este, cá elu se folosésca totu tempulu pentru câstigu, deprin-diendu-se cu deosebire economii a cultivá mai bine pa-mu lu a muncí intr'ensulu mai multu, si a nu se mar-giní numai la productiunea bucatelor, ci a se folosí si de alte ramuri, cu deosebire pomaritul. Pre langa acést'a se fia mai crutiatori.

A dóu'a recerintia, si inca fórté grabnica, este cá se se infintieze prin comunele nóstre reuniuni de cre-ditu si ajutorintia la casuri de lipsa. Noi vedemu, ca in tempuri de nevoia poporul nostru ajungându la lipsa de bani, 'si vinde recoltele s'ale pre unu pretiu de ni-mic'a inca inainte de secerisú, si in cele mai multe casuri spre a-si acoperí lipsele s'ale vinde produsulu seu tórn-n'a, si apoi primavér'a imprumuta dela camatarci si dela speculanti cu conditiunile cele mai grele si rui atórie; vedemu ca tieranulu nostru daca-i cade boulu din jugu, remane in casurile cele mai favorabile, la doue vaci, si in urma la sapa de lemnu, fiindu-ca-i este cu neputen-tia a-si face séma de capitalu. Societatile prin comune pentru creditu si ajutoriu imprumutatu Par' poté scuti de aceste calamitati, si i-arú poté inlesní câstigarea capitalului la tempu de lipsa cu conditiuni usióre; nu-i trebuescu tieranului sume mari nici odata, elu se aju-tora cu sumulitie mici.

Si nu este unu lucru cu neputintia a infintiá prin comunele nóstre atari reuniuni; s'au infintiatu astfeliu de reuniuni in unele locuri prin contribui bagatele, d. e. fia-care capu de familia s'a obligatu a contribuí pen-

tru infintiarea unui fondu in comuna spre scópolu a-cest'a, câte 30—40 cr. si in 5—10 ani s'a adunatu câte unu capitalu destulu de marisioru spre a puté veni in ajutoriu economului cu sumitiile trebuintióse pentru aco-perirea lipseloru lui pre timpuri mai scurte si cu conditiuni usióre. Si alte modalitati se potu aflá pentru infintiarea astoru feliu de reuniuni.

Sè se dea dar poporului indemnu de a munci neintreruptu si sè se invetie a se scí folosí de tóte isvórele din cari aru puté trage venitu; sè se invetie a fi crutiatoriu de castigulu, multu puçinu, ce a facutu si face prin munc'a sa; si pre langa aceste sè i se usiureze conditiunile de a-si puté capetá capitalu la vreme de nevoia, prin infintiarea reuniuniloru de creditu si ajutoriu imprumutatu prin comune.

Scólele poporale, biseric'a si celelalte institute ce avemu, voru dá tñnerimei elementele de cunoscintia si directiunea morala pentru scopurile vietiei practice; éra diliginti'a in lucrare, crutiarea si capitalulu trebuintiosu 'i voru dá poporului puterea de a progresá materialicesce, de a sustiené lupt'a pentru esistencia, si de a se ridicá cu pasi spornici la cultura.

Nu amu pretensiunea de a fi spusu in acést'a idei nóue; nu suntu ideile tractate aici nóue, ci sunt tóte conoscute si tóta lumea se ocupa cu densele; nou este si aru fi la noi numai inceputulu, de a le pune in practica, de a le realisá.

Nu ne remane dar alt'a, câtu a ne pune pe lucru. Scól'a si biseric'a, munc'a si economi'a, sè ne fia devis'a. Asiá, progressandu in cultura, moralitate, arte si sciintie; inaintandu pe terrenulu economicu, prin agricultura, industria si commerciu; infintiandu institute de creditu reuniuni de economii séu casse de pastrare, si altele:

neuitandu nici-odata de limb'a si nationalitatea sa: poporul nostru, si noi toti, societatea cea mare romana, amu pune bas'a si petr'a fundamentale la eternulu nostru edificiu nationalu si bisericescu. Asiá sè fia!

M. Tom'a.

Copila Romana.

Déca Domnulu din naltíme
Cu iubirea scumpa-a s'a
Si cu vórbe dulci, sublime,
Óre-candu m'ar' întrebá :
„Copilitia scumpa mie,
Spune-mi ce doresci se fii,
Si 'mplinescu cu bucuria
Dorurile-ti scumpe víi ?“
Asiu raspunde si asiu díce :
Nu am nici unu doru in sinu,
Eu-su 'n lume mai ferice
Cà-su copila de romanu.

N'asiu dori se fiu in lume
Ori ce-e mandru si sublimu,
Ori ce are-unu splendidu nume,
Ce stimamu si pretiuimu,
N'asiu dori se fiu neci sóre,
Neci pe marea lata faru,
Seau o stéua lucitóre,
Neci se fiu margaritaru,
Tóte-aceste nu me 'ncanta,
Si nimicu naltu nu-mi contienu :
Am chiamare multu mai santa,
Cà-su copila de romanu.

Ah, a fi acum romana
Este mandru, e cerescu ;
Dorulu mamei me ingana,
O iubescu si o pazescu.
Cà-ci adi mam'a mea strabuna
Zace bolnava in patu,
Si contrarii-i canta, suna
Cantecu jalnic intristatu.
Inse eu cu mangaiare
Me inchinu pe alu ei sinu,
Si-i legu ran'a cruda, mare,
Cà-su copila de romanu.

Si decunv'a 'n peptu-mi june
Se va nasce-unu semtiementu,
Ce te 'naltia si strapune
Intr'unu cercu maretiu si santu.
Déca voiú pastrá vr'odata
Si eu unu secretu cerescu,
O semtíre delicata,
Ce amóre o numescu :
Junele cu dulci lumine,
Ce-lu voiú stringe l' alu meusinu,
Va fi unu romanu cá mine,
Cà-su copila de romanu.

L'oiu iubi cu infocare,
Si amoru-mi blându si santu,
Mi-a fi unu tesauru mare,
Celu mai scumpu p'acestu pamentu.
Inse pentr' a mea natiune
Asiu sacrá si-acestu amoru,
Si 'n periclu eu asiu spune
Junelui meu iubitoriu :
Adi toti fratii mergu la lupta
Numai lasii se retienú,
Mergi, iubite, mergi te lupta,
Cà-su copila de romanu.

Deci acum cu bucuria
Me inaltiu la Domnedieu
Si cu o placere vía
I dreptu cuventulu mieu :
Adi cu pietate santa
Te adoru si prémarescu,
Anim'a mea lauda-ti canta,
Pentru darulu teu cerescu.
Multiamita potu eu díce
Cà n'am neci unu doru in sinu ;
Eu-su in lume mai ferice
Cà-su copila de romanu !

Josifu Vulcanu.

Nunt'a Dochiei.

— Noveletta. —

Inca nu e diua bine.

Câte fete tóte-su la fântan'a satului. Olurile pline de-o lature lînga bârn'a fântanii, ér' ele la olalta tóte, care cu mânile 'n brâu, care cu cârligulu la mâna, séu sub-suóra, stáu si povestecu. Cele mai bune de gura, vorbescu, cându mai aspru cându mai linu, cá si cum n'aru mai vré se le scie tóta lumea, ca ce mai vorbescu ele, — cele mai tenere 'su rustnóse inca, si stau smerite de o lature si asculta ce vorbescu cele mai dedate cu flécuri.

— Da rogu-te, n'ai auditu tu Todorica, cá la Ilén'a au venitu petitori? Eri demanéti'a cându cantáu cocosii au sósitu la birtu, si cându se facea dtua mergeau calare. — Ilén'a i-au petrecutu pâna 'n usia, — asié se tieneá; si la mine au vrutu se vina, dar' mai-cuti'a nu i-a lasatu in casa, ca díce cá-e rea muma-sa, n'ar' puté traí nimenea cu ea.

— Ei si câtu e de frumosu, arda-lu par'a focului! — continuá o nevasta frumostca. Asié-e de albu cá unu domnisoru, apoi are unu peru inmezeratu cum e metas'a 'n tîrgu, dar' apoi sprêncenele lui — scfi tu Mariutia — impinge pe vecina-s'a — scfi tu: spiculu grâului. Erá cu o camesia cu sire de berca impenate cu meriu, scfi tu cum 'si facuse Oniti'a camesi'a cea de mire. Inca avea taleri pe curea. . . . Ba dio al'a e fetioru frumosu, ori cine ce díce!

— Déca-di póte fi frumosu, ca sciu ca nu-lu mai arse sórele asta véra. Câtu fû tempulu sapatului si cáta fû vér'a secerii de lunga totu la umbra a siediutu pe fênatiu cu boii. Póte fi frumosu, scfu cá nu

l'a mai arsu sórele, — dîse un'a svatósá, apoi se întórse intr'o parte si privi la vecin'a-s'a óre-cum multiamita, cá si cum cine scie ce ar' fi gâcitu ea.

— Asié siede cine are la ce, — suspiná alt'a cá o baba betrana — sdrobindu cu cârligulu unu sloiu de ghiaçia de pe bârn'a fântanei.

— Ba dio al'a tiucumi-te 'n guriti'a t'a, a si lucratu.

— Io sciu, ca io am trecutu la târgu prin satulu lui si mi-au spusu fetele. Hm! — Mi-se 'mpare, cá elu a adunatu stogurile cele, câtu ti-ride sufletulu cându le vedi. Da fênulu cel'a cine l'a cositu, cine l'a caratu? Ba dio dragulitia pe tempulu caraturii cându resunáu fênatiiele de-a lungulu de clopotiele, puteai scî ca Gligorasiu vine cu carulu cu siese boi cum e laptele, plesnindu si horindu.

— Oh Dómne, dómne! — suspiná o nevêsta — da rea mai e maica-s'a si gingasia. — Pâna nu-i diua bine o audi tololindu prin curte — preste totu satulu se aude gur'a ei.

— Da e si harnica drag'a mea, i respunse alt'a. Cându altele culegu cânep'a, ea melítia; cându altele melítia, ea tórce; si cându altele torcu, ea-i in resboiu si tiese nesce pâanza si nesce sterguri cu vergi cum e velulu celu de metasa — hm, se amu io o asié mama, nu o-asiu dá pentru tiér'a ast'a.

— Nu-e mai norocósá cá Dochiti'a — întórse un'a vorb'a. Mam'a ei sciu ca e buna cá panaa cea alba, — nu gresiesce nici la frundia, cu ace'a sciu dómne sânte cá póte traí.

— Póte dio cu ace'a! De mine traiésca câtu pietrile, ca destulu de buni ómeni 'si capeta, numai ea de n'ar' fî asié de guararitia! — observá o féta, care inainte

de asta cu diece ani chiar' asié asceptá petitorii cá astadi, si carea speráse la amantulu Dochitiei.

La observatiunea ast'a vedea-i cotindu-se si un'a si alt'a; si tóte sciau, ca ce o dóre pe dragaic'a de ea.

— Da rogu-te si cu Dumnedio tu Palagia, cine-su fetele de nune? Io nici acum nu sciu, se pare, ca nu-su din satu. Ast'a o intrebà o féta intientielata, care e maniósa, cà-ci Dochiti'a nu o-a chiamatu pe ea de nuna. Sciá ea destulu de bine, ca cine e nuna.

— D'apoi cine se fia? cà are dóue verisióre cá dóue pupadie, — dóra n'a chiamá straine.

— Hm, credu dio io drag'a mea, — da se vedi ce rochii li-a cumperatu maicele loru la amëndóue, si naframa la mana; — d'apoi ce petele cu vreste si cu pene, de-unu latu de mâna!

— D'apoi fie si ele nune odata, cà sciu cà n'au mai fostu, — díse un'a, apoi se întórse si rise catra alt'a cu care 'si sciá ea bérfelele de-a casa.

— Da cu care rochia-i merge tu Iléna mâne séra la piperiu*)? Sciu ca nu vei merge cu cea nóua, ca vidicani**) n'oru fi, apoi nici Onasiulu teu nu-e acasa — intrebà un'a jalusa pe frumsetia.

— O dúte, dúte! . . . respunse ast'a cu óre-care smerire, cà-ci i-a pomenitu ce'alalta pe amantulu ei.

— Audi tu Flóre, se díce cà Dochiti'a nici nu e superata ca se marita. — Dómne dómne ce fire slaba!

— Hm, da nu dio acea soriora, — inca-i pare bine! Nici nu e mirare, cà dómne la ce avutia mai merge!

Ce e? Tóte fetele si nevestele stau róta pelânga fântana, tóte stau si privescu cu atentiune colo pe o alta strada preste gradini.

*) Piperiulu e o petrecere in presér'a nuntii, la cas'a mirelui séu a miresei; ér' déca nu siedu intr'unu satu: la ambii.

**) Vidicani, óspetii dintr' altu satu.

— Éca petitorii! In midilocu vine starostele, — lângă elu doi fetiori cá doi regisiori. Tarostele e mai betranu dar' astutu, vioiu si istetiu, — in spate cu o straitia plina, se se véda cá au merinde. De-a stang'a unu fetioru chichitu si din têrgu si nici prę, ér' de-a drépt'a altu fetioru cu péna din târgu, cu pelaría noua si cu peptariu in flori, pe sierpariu cu zale, si dupa sierpariu naframa rosia din têrgu. Asié vinu cá trei boieri!

Apoi ajungu la fântana. Feciorii 'si radica pelariile unu picu, numai asié cu bêtiulu si óre-cum cavaleresce; ér' vetavulu striga un'a mare, apoi s'apropia si cere dela óre-care fetitia apa se beie — cá se védia cá nu-su flamêndi,— apoi li spune câte-va dictii comice pâna ce tóte fetele ridu in pumni, ér' nevestele cu capurile pe spate, — apoi poftindu-li norocu bunu, trecu prin satu catra birtu, cá-ci la birtu trebue se beie unu picu se védia ori-cine cá au pe ce bé, — apoi birtariulu va merge se céra iertare la parentele fetei, pe care vreu a o peti.

La fântana se 'ncepu bêrfelele de nou dar' numai sioptindu — asié cum facu femeile — cine-su, de unde-su, la cine au venitu, avuti-su?

Tóte 'si iéu olurile la mâna si vérsa unu picu in fântana se li remana lenea, — apoi taiu tóte pe picioru care in catrau, tóte cu speranti'a si acelu visu dulce cá da de-au venitu la ea?! Oh ce fala, ce magia e ace'a pentru o féta dela sate caudu i vinu petitori, — si chiar' petitorii cei de-antâiu!

Apoi câtu sosesc a casa, spunu mameløru totu într'unu lesinu, cá au venitu, cá i-a vediutu cu ochii, cá-su la birtu. Asié e de frumosu cá unu peunu!

Mam'a nu ié lucru de gluma, ci merge repede in podu si aduce cóstele de indemana, apoi aterne mės'a si pune perinile pre patu si tiolurile cele nóue: ér' fé-t'a iute fuge in caméra si-si cauta hainele cele de serbatori.

Dar' audu indata ca unde au mersu petitorii si — piere visulu, speranti'a, placerea.

Asié ferbe lumea prin satu. Un'a povesteste de petitori alt'a de alta-ce, dar' obieptulu celu mai interesantu e Dochiti'a, — Dochiti'a cea frumósa.

Cum se nu? Dochiti'a e incredintiata, mane séra i-i va fi piperulu, poi-mane nunt'a, — apoi n'a mai vení intre fete, n'a mai amblá in siediatóre, — s'a maritá si s'a uitá, si n'oru mai vorbf de ea pâna o voru ingropá. Frumósa, dar' puçina róla! . . .

Ea nu se ivesce mai multu la fontan'a satului, neci in siediatóre, baremi numai de dóue erni scie cà ce e siediatórea. Acum e de siesesprediece anisiori; da inzedaru, ca asié-su fetele, candu-su mai frumóse, cându li-e lumea mai draga, atunci le rapescu nebunatécii acesti de fetiori. Bine facu; atunci li e tempulu!

Dochiti'a nu se ivesce intre fete, cà ea este incredintiata, poi-mâne i va fi nunt'a. Dómne sante cu dragu o-a mai asceptatu, si dómne sante curundu mai vine!

Cátu ese afara din casa, tóte fetele sioptescu, tóte au a face cev'a observatiune. Se sfiesce de cele pre cari le iubiá, cari i erau amice pâna-i eráu consoçie, nu i-su sincere mai multu, asié-su de retienute, nu sciu cum, — se pare cà acum se vedu de-antaiu, cá si cum cine scie ce ar' face Dochiti'a cu ace'a, cà ea se marita, baremu si ele se voru maritá, nu se téma, nu li-o-a mancá lupulu. O baremi de nu li-o-arú mancá!

Dochiti'a asié erá de neodihnita, asié nu se poté dedá cu starea ace'a, cá ei se-i fia poi-mane nunt'a si totu superata amblá prin casa si incóce si 'ncolo, dar' totusi o mangaiá visulu celu dulce, celu magicu, cá va merge in braçiale lui Jonica, si Jonica e asié de bunu, asié de glumetiu si asié e de frumosu cá unu majeranu verde.

Dar' totusi — cá-ci ori-ce fericire ne ascépta, — asié ne dóre cându ne despartímu de vétr'a stramosiésca. — Dochiti'a candu a vediutu cá mane i-e piperiulu, poi-mane nunt'a, a prinsu a plange, nu o poté ogof nici maic'a buna neci fetele cele de nuna, nici mirele celu iubitu. Oh numai nunt'a de ar' trece! Trece-va Dochitia drag'a badei, trece-va si nunt'a nu te teme!

A venitu nóptea si s'a culcatu Dochiti'a, — oh! a te culcă si a nu dormi! . . . Demanéti'a a venitu mai tardiu cá de alta óra, cá-ci tóta nóptea n'a dormitu, dar' totusi a sositu si ea pana a nu resarí sórele cá si celelalte sorori a ei ce au trecutu.

Apoi a trecutu si diu'a si a venitu sér'a, sér'a piperiului, presér'a nuntii.

Cátu iuserà se ivira tiganii, cá-ci fara tiganu si fara popa romanulu nu póte face ceva lucru de tréba!

Inca din tinda prinsera a tintiná, a acordá strunele, apoi intrara si uaulu incepù cu o litania lunga acea ce altu omu de omenia o díce cu dóue cuvinte „ciasu bunu si norocu“ — si dupa acea primulu se pironí in midiloculu casei, si si-scociorí pip'a cu o auctoritate de tiganu, se parea cá si elu scie, câ fara elu n'ar fi nimica. Secundantele se 'ndesà cóle pe la guritia si si-inéca ciorbulu in focu apoi candu fu friptu bine lu-luà si-lu infundà cu tievea 'n gura pana 'n pipa, si típá unu fumu cu ochii inchisi de diumetate. N'ardea tutunulu, dar ardea pip'a. Asié-i stà de bine a fi tiganu arda-lu foculu!

Pe afara se auđu strigandu si chiuindu, apoi pistóle si mintenu batendu in pinteni cu fala. Hei de fala e nascutu romanulu!

Tigani si-incordara ceterile, si — alo!...

Voinicii intrara. Si 'ncepura la dantiu. Vedi bine in frunte a jucatu mirés'a, ér mirele siedea numai asié seriosu pe o lavitia si priviá la pasii miresei cu placere. Numai candu si candu lu-conturbá sócr'a câte cu o siópta, cine scie ce 'ntrebá de elu — o nimica 'ntréga — asié e mod'a!

Mirele nu jucá, barem hei ce calusieriu e Ionica, — jocau ceialalti nu te teme si pentru elu. Lasa joce, neci ei n'oru jucá la nunt'a loru!

Oh câtu-su de frumóse petreckerile poporului! Toti se paru a fi o familia iubita si confidenta. Siarlata-neri'a, imoralitatea si maliti'a acea fina a civilisatiunii corupte ei nu le cunoscú. Petreccerea loru e simpla, naturala, dar plina de obiceiuri stramosiesci, nationale, cari loru li sunt cele mai scumpe tesaure, — si sentiulu loru e curatu cá isvorulu muntiloru, joculu romanului e fara sócia, sborulu, saltulu romanului e cavalerescu, esaltatu si voinicescu. Toti fetiorii se paru nesce nesdraveni si tóte fetele nesce gratie dupa inchipuirea primitiva a fantastei omenesci, cand inca nu erá spurcatele crinoline pe lume. — Apoi chiiturele loru: — cadentii armonióse, poesii dulci ca mierea, de o placere rapitóre!...

Cand fu catra diua abié marsera óspetii pe a casa. — Dómne Sante cà-ci n'a facutu Domnedieu dóue nopti p'olalta!

Pentru Dochitia chiar dóue nopti fura p'olalta, cà-ci ea de dóue nopti n'a inchisu ochii, si inca nu-i va inchide barem dóue séu trei nopti, cà-ci la romanu celu putinu trei dile tiene nunt'a, care nunta e nunta, apoi asta e numai nunt'a, fara alte accidentii.

La la cãni

a 2.2.16

Dómne Sante si câtu lucru mai are Dochiti'a in nóptea ast'a pana 'n diua! Inca de acum trebuie sê mérga se-si faca de norocu, se fia norocósa la maritu si se-si descante, cà asié facu fetele. D'apoi inca pe diua trebuie se fia gata cá si cum o ar fi scosu maicuti'a sa din sinu, cu rochia dalba cá néu'a, si cu zadia alésa cu sire si cu metasa, trebuie sê se 'mpletésca cu cretiei si cu bani pe cositie, apoi se-si puna cunun'a cea de mirésa, se-i steie bine, se nu dica fetele, cà nu i-a statu bine mirésa.... dómne câtu lucru mai are Dochiti'a!

Nici n'a dormitu ea tota nóptea. Câtu s'au inprastiatu óspetii — s'au strinsu babele, — babe betrane, si s'au pusu tóte pe vetr'a focului si au tiepatu si au descantatu, se fia Dochiti'a norocósa. — Apoi candu au gatatu au chiamatu pe Dochitia se-i deie svatu. Mósi'a, cà-ci mósi'a scie mai bine farmecele, i-a spusu svatulu:

— Mergi Dochitia puiulu mamii díse bab'a, — mergi tu draga la beserica cu chei'a ast'a, apoi o deschide si intra in beserica, — si te dt̃ pana la altariu — si intra in altariu. — Apoi cauta cadelniti'a popii si ié din ea nóue fire de carbune si le pune in sinu. Apoi incunjura mész'a din altariu de nóue ori, la tóta incungiurarea arunca câte unu carbune indereptu peste capu ér candu vei incunjurá mész'a a nóu'a óra, carbunele alu nóuele lu-tiene 'n sinu si dt̃ incetu: acest'a e noroculu. *ca e nel* Apoi iesi afara si 'nchide usi'a éra, si 'ncungiura beseric'a de nóue ori; — la totu cornulu fà nóue metanii si 'n totu cornulu te 'nchina câte de nóue ori spre resaritu, — apoi întórna draga éra sê nu te véda nimenea pe pamentu. Da tu ambla degraba fetu-meu. Candu voru cantá cocosii alérga sufletele mortiloru din cintirimu si facu inchinatiuni pe la icóne si ceru iertatiuni naintea

altariului, și deca te voru afia acolo, tu-i mori Dochitia, drag'a mamii.

Dochiti'a a ascultat bine pana 'n capetu, apoi si-a luatu sumanulu si a silitu la beserica. Babele astep-tau pe viora pana va veni Dochiti'a si mai atietiau foculu se ferba curechiulu pe nunta.

Afara e noapte buna alba, noapte lunosa, noapte incantatore. Omenii dormu in linisce, numai candu si candu s'audiá, scancindu cate unu cane de frigu. Asie scanteiau stelele, asie cartia neu'a su petiore!

Dochiti'a statu 'n locu inaintea besericeii, apoi privindu in parti se plecá si privi pe chei'a usii in lontru. Asie-i era de groza! — Inzedaru, trebuie se intre, asie facu fetele, deca vreu se aiba norocu!

Intorse chei'a 'n usia si intra. Ai de mine si de mine, ce spectaclu misteriosu, ce tacere nopturna, ce sfire suprietore, grozava! . . . Dochiti'a pasi nainte tremuratore, — asie-i slabiáu poterile, — oh arda-lu foculu rorocu! Dochiti'a pasi inainte si ajunse pana la altariu, apoi statu in locu. Tacere mortala. Ah mintenu voru veni sufletele mortiloru, chiar' pe aci voru ambla si ele se voru inchina pe la icone! . . .

Deschise usi'a altariului si pasi 'n altariu, si tieni dreptu catra cadelnitia. Aci era statu in locu si lua din cadelnitia noue fire de carbune. — Apoi dedu se merga pe langa mesa, — dar' hah! pe pristolulu altariului o fantoma negra, imbrodita ca o nevasta, se para ca siede pe pristolu si privesce catra Dochiti'a. Inca-i lu-ceau ochii ca nesce schintei.

Cocosiulu canta de trei ori . . . si fantom'a se repedi pe usi'a altariului si ambla pe susu prin aeru alungulu besericeii de trei ori, apoi se opri inaintea unei icone. Asie-i trageau hainele ventu prin beserica. — Vinu sufletele mortiloru!

buhela

Dochiti'a cadiu josu lesinata de frica si nu mai audî ce se 'ntemplà. — Oh arda-lu foculu norocu!

O biéta buha cine scfe cum o fostu ratecitu din turnu prin beserica, ast'a fù fantóm'a!

Mam'a cea buna totu asceptá dupa Dochiti'a, dar' Dochiti'a nu mai vinea. — Óre unde e Dochiti'a, óre unde e fét'a mami, -- da de a fugitu cu cineva, da de o a amagitu cinev'a se fuga cu elu? Se face diua, si Dochiti'a nu mai vine.

Candu se facea diua Dochiti'a erá culcata inca, ca si cum nu i-ar' fi nunt'a astadi. Erá culcata si nu dormiá, erá trédia si nu se gatá de nunta. Erá trédia, dar' mintenu va adormí, — apoi nu s'a tredí in veci. S'a maritá Dochiti'a!

S'a maritá Dochiti'a si nu va amblá mai multu intre fete, se va maritá si nu va mai veni in siediatóre.

— Spune maicutia se traga clopotulu de nunta, — se se stringa nuntasii, — spune maicutia se traga clopotulu cá io mintenu me maritu.

Maicutia-s'a a esitu pana afara si a disu se traga clopotele la beserica.

— Aprinde-mi maicutia lumin'a de céra, acum mi-e cununi'a — mai díse Dochiti'a.

Maicutia-s'a a aprinsu dóua lumine de céra si le-au tienutu la capulu ei. Peste câtev'a minute s'audi clopotulu la beserica . . . maicuti'a stinse luminele, — se stinse si viéti'a — s'a maritatu Dochiti'a!

In satu s'a auditu clopotulu. Fetiorii s'au adunatu impenati cá la nunta, pe cai cu cóme lungi si inzelati cá nesce nesdraveni, — s'au adunatu cu bertia pe capu, cu bertitie impenate cu margele. In frunte veneau ceterasii, apoi junimea satului in dantiu. Asié vinu la nunta!

Toti au intratu in curte. — Mam'a Dochitiei a esitu pana in pragu, despletita, gelitóre, cu pèrulu lungu pe spate, si li-a spusu cà nu va fi nunta, — s'a maritatu Dochiti'a.

Nuntasii toti au mersu acasa precum au venitu.

A trei'a di s'au strinsu fetele cele fetióre si o-au impenatu cá pe mirésa, si i-au pusu baltiu*) pe capu si cunun'a cea de mirésa. Apoi mirele o-a dusu la grópa. Mama-s'a o-a petrecutu in doliu, nunele o-au cantatu... Oh drag'a mea Dochitia!

Nimenea n'a mai sciutu de ce i-a fostu mórtea, numai mam'a cea trista si strigóiele cele betrane.

Mirele a mersu in lume, apoi a mersu in bataia, neci nu s'a mai intornatu in veci!

Asié se intemplà nunt'a Dochitiei.

V. R. Buticescu.

Mariór'a.

— „Dragulu dulce-alu vietiei mele — „In câmpi'a sângherósa
La óste s'a dusu, Fratii mi-am lasatu,
Si d'atuncea sóre, stele, Si la tine-a mea frumósa
Tóte au apusu! Éta c'am sburatu.

„Mân'a mea la-a lui plecare,
Calu-i a 'nfrênatu,
Si 'ntr'o dulce sarutare
Inim'a mi-a datu.“

„Cà-ci; vedi tu, o dulce nume,
Angeru ce iubescu!
Fara tine 'n asta lume
Nu potu se traiescu.

Ast'felu cânta Mariór'a
Dup'alu ei iubitu
Si pe façia-i lacrimiór'a
Dulce a 'nfloritu.

— Ce dici tu, o neferice,
Mândrulu meu iubitu!
Asia dar' eu nu-ti voi dice:
Bine ai venitu!

Inse éta cà sosescu
Mândrulu ei amoru
Si in nóptea ce domnesce
Spune alu seu doru.

„Dar' de nu poti fara mine
In lume a traí,
La bataia eu cu tine
Haide, voi veni!“

*) Baltiu, in alte locuri h o b o d u se numesce unu velu albu, cu care se invalescu miresele candu se cununa.

Amendoi pe cai s'arunca
 Si prin nópte sboru,
 Si trecându prin verdea lunca
 Canta cu amoru :

— „Déca nu poti fara mine
 In lume a traí,
 Pentru tíera eu cu tine
 Dulce voiu muri.“

D. Bolintinénu.

Economulu trebuie se-si cunosca pamentulu bene.

De multe ori audímu pre economi caindu-se cum-cà cutare paméntu i-a insielatu, va se díca nu a produsu atât'a câtu au acceptatu. Si acést'a se intêmpla a dese ori, din caus'a cà economii nostri nu-si cunoscú agrii, nu sciu mai de locu apretiá insusírile paméntului lorú.

Din asta cauza vedemu cultivandu-se unele plânte in locu neacomodatu, asiá spre esemplu cucuruzu in locu mai slabu, pre cându totu acolo affi spre esemplu grânu ori secara in paméntu bunu de nou gunoitu, urmarea este cà cucuruzulu in paméntulu réu, slabu, nu produce mai de locu, ér' hold'a cade la paméntu si se palesce, remâne séca fâra grauntiu. In altu locu affi grânu de primavéra in façi'a sórelui in locu caldurosu, ér' din contra affi grânu de tómná in dosu unde nece unulu, nece altulu nu produce.

Tóte aceste nu s'ar' intêmplá, cându economii nostri si-ar' luá ostenéla a studiá mai bene natur'a si insusírile paméntului, ce-lu posiedu, cà cunoscandu-lu bene se póta cultivá in elu plânte de acele, cari pretindu unu atare paméntu. In urmatóriele ne vomu incercá a tractá mai pre largu acestu obiectu.

A judecá bunetatea paméntului dupa insusírile lui chemice si fisece, in modu corectú si a determiná válórea si capacitatea lui de productiune, este un'a din cele mai insemnate probleme in economía,

Se nu cugete cenev'a, că se recere o descompunere chimică a pământului, acést'a încă se pôte face, dar' economul practic a rare ori are lipsa de o analiză scrupuloasă, cu atât mai vârtos, fiindu-că calitatea, însușirile pământului se potu cunoște și prin unele semne batătorie la ochi.

O singură privire asupra plântelor, ce cresc pe pământ, fie arbori, tufe, erva, bucate ori chiar și numai buruieni, deca cresc frumoși, sunt sănătoși și de plin dezvoltat, grase; avem convingerea cea mai sigură despre ace'a, cum-că pământul respectiv este bun, nu-i lipsesc nemiștrii din însușirile unui pământ bun. Se întielege de sine, cum-că nu este destul deca aflăm aici câte o plantă bine dezvoltată pe cutare loc, ci ace'a trebuie să aflăm în măsură mare, deșă și toți grasi, frumoși.

Știm și ace'a că nu toate plantele cresc în orice pământ, ci unele se află într'un loc, altele în altul, așa spre exemplu unde vei afla crescând polomid'a și scaetii se știe că ai pământ lutos și gras, cum e mai bun de grâu. Unde este podbealu și mure, e lut margos. Rocoin'a (*Alsine media*) susaiul (*Sonchus oleraceus*) și rapiti'a de câmp, se află pe pământ infânat (rar, pufoș) dar' gras.

Mai sigur se pôte judeca calitatea pământului de pre spice, respective tutei ori și niriște; unde află spice mari și pline pe paiu destul de gros e semnul sigur, cum-că acela pământ este gras. Și prin pipaitu încă se cunoște care e gras și care nu, cel gras trebuie să se știe môle și pufoș totu odată, în stare uscată și graunțios.

E de lipsă să știm și ace'a care pământ e lutos, mijlociu ori nesipos. Acest'a se cunoște mai

usioru prin simpla pipaíre si mai bene déca se amesteca din pamântulu ce voímu a-lu cercá vre-o doi pumni cu apa pâna-ce se descompune in apa totu pamântulu, asiá se pune intru o sticla de apa acra se se asiedie; aren'a (nesipulu) cá mai grea se asiédia mai antâiu la fundulu sticlei, preste ea lutulu, care pâna unde ajunge se cunósce bene, in câtu se póte mesurá chiaru spre a se determiná dupa procente, in care este mai multu lutu cá arena.

Pamentulu lutosu, déca e si grasu, produce mai bene grânulu, pentru ace'a se si numesce pamentu de grânu. Avisu celoru ce cultiva in pamântu lutosu secara, si in celu arenosu (nesiposu), póte din caus'a cá e mai gunoitu, grânu curatu!

Pamântulu, care contine lutulu si aren'a in mesura mai asemenea se numesce pamentu midilociu, acest'a produce mai bene ordiulu, pentru ace'a are si numírea de pamântu de ordiu.

Acelu pamentu, in care se afla mai multa arena (nesipu) de câtu lutu se numesce arenosu, in acest'a produce mai bene secar'a, din care cauza se numesce si pamântu de secara.

Din numirile ce le pórtá cele trei specii de pamenturi, este usioru a scí si ace'a, cá din cele trei specii de bucate spicóse, care in ce locu se se cultiveze. Cucuruzulu scimu cá produce atâtu in pamântu lutosu, câtu si in celu midilociu, dar' mai vêrtosu in celu arenosu déca e grasu. Ovèsulu se cultiva de regula in pamântulu celu mai reu asia in celu prea lutosu, care nu mai produce grânulu, si in celu prea arenosu, care nu produce secar'a, pentru ace'a pamentulu celu prea lutosu pre cum si celu prea arenosu se numescu pamentu de ovèsu.

Áfara de insufirea ce resulta din compusetiunea pamentului, ne mai intereséza si ace'a cá óre cum zace acel'a? Este pre siesu, pre cósta, in fácia ori in dosu, josu ori susu, tine apa ori ba, seau dór e prea uscatu?

In privinti'a pusetiunei inca trebue se fimu cu a-tentiune, de ora-ce unu pamentu, altcum fórte bunu, póte avé o pusetiune atátu de rea in câtu se nu ajunga nemicu, asiá spre esemplu póte fi espusu povóieloru, se aduna apa pre elu de pre alte locuri invecinate si ace'a nu se póte stórce din elu, avendu póte o pusetiune mai asiediata cá tóte cele din giurulu lui. Din asta cauza totu-de-a-un'a e mai bunu pamêntulu ce are pucina inclinare in o parte, fiindu-cá de pre acel'a curge ap'a mai departe, si nu stà balta, cá pre celu ce zace orizontalu, pre siesu.

Este cunoscutu, cá tóte fiintele silescu catra lumin'a datatória de viétia, prin urmarea catra isvorulu luminei sî a caldurei, care este sórele. Noi ómenii, animalile, ba si plantele se inveselescu candu se potu impartasi de radii benefacatori ai sórelui. Éta caus'a din care tóte plantele prosperéza mai bine in fácia de câtu in dosu pentru ace'a totu de-a un'a este de preferitu loculu ce zace in faci'a sórelui, ér de celu din dosu se se ferésca omulu câtu póte, mai vértosu déca are si natur'a de a tiné apa.

Mai bune suntu podeiele seau asiá numitele platouri, cari au pusetiune inalta si loculu e planu, cu pucina inclinare, espusu de tóte pãrtile sórelui; aceste producu mai bine si mai securu.

Multi economi au morbulu de se bucura de loculu multu fia si mai rèu, mai bucurosi cumpera mai multu de câtu pucinu si bunu, silescu la jugere multe, in-câtu adese-ori lasa celu bunu din mâna si cumpera mai

bucurosi celu multu de si e cu multu mai rêu; acesti'a uita că de pre loculu bunu culegi multu chiaru si deca e pucinu. pre cându de pre celu rêu fia si multu totu numai pucinu culegi apoi in pamentulu bunu lucrî pucinu si capeti multu, pre când pe celu multu si rêu, lucrî multu si capeti pucinu; va se dica productele cus-tau proportiunalmente mai multu, si acést'a nece de câtu nu pôte zacé in interesulu economului, cu deosebire nu in acelui economu, care nu lucra cu man'a propria, ci prin altii, pre bani.

Din aceste urméza că totu de-a un'a se ne bucu-râmu mai multu de pamentulu pucinu si bunu de câtu de celu multu, si rêu, prin urmare candu cumperâmu inca se avemu in vedere macsim'a acést'a. Se ne adu-cemu amente si de ace'a, că la comasâri spre esemplu din pamentulu bunu de clasa prima se computa numai 800 stânjini patrati pre unu jugeru, pre cându din celu de clasele mai de josu se iau si 16,000 stânjini pentru unu jugeru, va se dica unu jugeru de pamentu bunu stâ facia cu 20 jugere de celu mai rêu, tôte aceste inse nu se intempla fara causa destulu de fundata.

Atât'a cu asta ocasiune despre pretiutrea pamen-tului in specialu. Candu e vorba inse de a se alege o mosie mai mare, atunci mai vinu si alte considerâri in combinatiune, asiâ spre esemplu midilócele de comuni-catiune, ce stau la dispunere, că la tóta intemplanrea mai mare valóre are o mosie situata langa unu fluviu navigabilu ori langa calea fierata, cá ce'a ce are in a-propiere numai drumu, si intre aceste inca va fi mai aco-modata ace'a, ce se afla langa unu drumu bunu, ce se pôte amblá cu usioratate in ori ce tîmpu.

Mai departe e de preferitu mosiea, ce e situata in apropierea unui piatiu acomodatu pentru vinderea cu

pretiu a productelor. In urma mai vine in combinatiune si poporatiunea, óre acést'a in ce relatiuni se afla, aplicabila e? are tempu spre a lucrá si la altii afara de averea propria ori nu? Potu-se capetá lucratori in tîmpu de lipsa si sub cari conditiuni, sunt lucratori diligenti, scumpi ori eftini?

Tóte aceste suntu întrebári, cari la totu casulu trebuie luate in combinatiune, fiindu cà dela aceste de-pinde succesulu in economía. Se dau casuri destule unde cu deosebire in economii mai mici, spesele culturai consuma de regula totu venitul, ba destule ori nece nu ajunge, acést'a se intîmpla in locuri de acele unde in apropiere se afla si economii mai estinse, cu cari cele mai mici nu potu concurá la nece unu casu, nu, fiindu-cà mosiea mai mica nu póte oferí lucratoriloru favorurile ce le oferesce cea mare.

E c o n o m u l u .

Pastoriulu din Basarabi'a.

„— Lacrimi si ór' lacrimi vérsa ochii tei,
Si glasulu teu dulce resuna prin vái
Cá acele imnuri line si curate
Ce sboru catra ceruri de vînturi purtate.
De ce cânti cu lacrimi, o frumosu pastoriu,
Cu-atât'a iubire si cu-atât'a doru?
Si cine'ti insufla acelu tainicu cântu
Cum nu se aude aici pe pamêntu?
Turm'a-ti pasce iérba prin vái si coline,
Natur'a revarsa tainice suspine,
Paserea prin crânguri cântându s'a perdatu,
Numai tu, tu singuru, esti tristu, abatutu!!
„— Se uitámu — vorbesce pastoriulu mahnitú, —
Viétia si ómeni, si totu ce-am iubitú;
Numai celu ce uita timpulu care sbóra,
Póte se-si mai simta sarcin'a usióra;

Numai celu ce n'are nici decum simțire,
 Mai dîce că 'n lume este fericire ;
 O dî de iubire, o dî de placeri
 In cumpen'a vietiei suntu ani de dureri . . .
 Aveam . . . o iubita, o flóre din Maiu,
 Si simtiam că dulce erá alu meu traiu.
 Cându pe sinu-i teneru plecám capulu meu
 I-mi uitám de lume, chiar' de Domnedieu.
 In a ei privire, in dragulu ei nume
 I-mi pareá că aflu o mai mândra lume . .
 Intr'o dî grozava, dî de grea urgie,
 I-mi lasái vederea pe verdea câmpie . . .
 Safír'a adormisè lînga sinulu meu
 Si pareá că chiama 'n visu pe Dumnedieu ;
 Me uitu in departe . . . Dómne ! ce furtuna . . .
 Fulgerulu sclicesce, tunetulu resuna,
 Oile fugu tóte, câni turmei urla,
 Êr' vîntulu darâma josu mic'a mea surla.
 Me rîdicu . . . Iubit'a-mi cu faci'a palita
 Spre mine 'si arunca vederea uimita . .
 Departe p'o culme înalta golasia,
 Vedu venindu cá ventulu ordi'a trufasia.
 Racnescu catra lume, ceréndu ajutoriu.
 Tatarulu alérge la jafu si omoru ! . . .
 Ce-au facutu in urma, nu am mai privitu :
 Rapindu pe Safír'a, tóte mi-au rapitu
 Fugu ajungu la satulu ce erá in vale . . .
 O Dómne, acolo altu chinu, alta jale . . .
 Tóte suntu in flacari, ceriulu s'a rosítu,
 Omulu nu mai are nimicu de iubitú :
 Nici tiéra, nici casa, nimicu pe pamentu,
 Cáci ei prefacut'au tiér'a 'ntr'unu mormentu !
 Se v'ajunga dorulu care ne-a ajunsu
 Si 'n anim'a nóstra adîncu a pètrunsi ;
 Se n'aveti in viétia dî de multumire,
 Voi carii trairâti numai din rapire,
 Voi carii dreptatea spuneti c'o 'mpartîti
 La cei cari 'n lume suntu nedreptatîti . . .
 Cum paserea trista, se vaíta, sbóra
 Cându cei fâra mila cuibulu f-i dobóra,

Cu lacrimi amare eu m'am despartîtu
 De-alu copilariei léganu multu iubitu!
 Si acum cându nóptea zefirulu suspina
 Si la multi durerea si dorulu alina,
 Eu cântu, versându lacrimi, si plângu in cântari,
 Otieloru mele dându dulci sarutari.
 Cându umbr'a Safirei la peptu-mi o strângu,
 Atunce intr'una cântu, suridu si plângu !

C. C. Plesioianu.

G a i ' a.

I.

In dîlele secetóse ale verii, candu sórele cu radiele s'ale cele ferbinti stórce síróie de sudori de pe feçiele ómeniloru, candu mai fie-care vietate i-si cauta unu locu umbrosu spre a se mai recorî pîçîinu, cà-ci caldur'a i se face nesuferita, candu arsiti'a incepe a palî tóte plantele, cari din caus'a acést'a i-si pléca apoi crescetulu in josu si incepu a se vescedî si a se uscá, candu apele curgátore incepu pe 'acetulu a scadea si a secá, in aceste dîle secetóse credu cà nu odata vi s'a intemplatu se vedeti o pasere sburandu si invertindu-se óre intregi pe de-asupr'a D.-Vóstre.

Ei bine! acést'a pasere, care de multe ori se 'naltia in sborulu seu asié de susu, cà numai de-abia o putemu zarî cu ochii, si care din candu in candu striga c'o vóce vaitátore si tragenátore „caaa! caaa!“ séu „gaaa! gaaa!“ se numesce in unele parti locuite de Romani „Gaie“ éra in altele „Caie“ si „Heie“ (lat. *Milvus rufus*; *Milvus regalis*, Briss; *Falco austriacus*, Gm.; *Falco Milvus*, L; germ. der rothe Milan, die Gabelweihe, die Königsweihe.)

Cum vine cà paserea acést'a se 'naltia in sborulu seu asié de susu si mai alesu in dîlele cele secetóse ale

verii si de ce striga ea atuncia c'o vóce asia de plan-gátóre, cá si candu i-ar' lipsi cev'a, despre acést'a esista la poporul romanu dóue legende, cari se vedu a fi pastrate din cea mai profunda vechime, de óre ce, dupa cum vomu vedé mai la vale, le aflamu atátu la romanii din Bucovin'a, câtu si la cei din Transilvani'a si Ungari'a.

Deci se vedemu cum suna legendele acestea si ce ne mai istorisescu Romanii despre *Gaie, Caie Heie?*

II.

La inceputu, — spune legend'a Romaniloru din Bucovin'a si Transilvani'a — candu a facutu Domnedieu tóte isvórele si fântánele, tóte ríurile si pèriele, tóte albiile si vadurile apelor, a chiamatu si pe paseri cá se-i ajute a le face. Tóte paserile câte se^v afla in lume au saritu indata din tóte partile si i-au ajutatu a le sapá si a le indreptá, numai Gai'a n'a voíitu se-i ajute, ci ea a disu ca *nu s'a intiná pe petidre*¹⁾ sapându la fântane si isvóre.

Atunci superandu-se Domnedieu pe dens'a, cá e asia de idereptnica si neascultatóre, a blastematu-o si i-a disu :

„Tutororu paseriloru din lume se le fla iertatu a bé apa din isvóre, fântani si pèrie, numai tfe si urma-siloru tei nu! . . . Tu si toti armasii tei numai atunci se beti apa, candu va plouá, éra candu^v a-ti incercá se beti apa din isvóre si din alte ape curgátóre, atunce se periti, pentru cá acum'a n'ai voíitu se te ostenesci si tu dinpreuna cu cestelalte paseri si se-mi ajuti a sapá isvórele si-a indreptá vadurile apelor!“

¹⁾ Dupa alta versiune a acestei legende se fi dísu Gai'a ca-
tra Domnedieu, cá ea „s e u d a p e p a p u c i“ si de acé'a nu vo-
esce se-i ajute a face isvóre.

Asta a disu Domnedieu si si-a intorsu faci'a dela dens'a.

De-atunci apoi, decându a blastematu-o Domnedieu pe Gaie, nu-i este iertatu a bé apa din nici unu isvoru, séu alta apa curgátore, cà-ci cum bé cum pere, ci numai atunci se bee apa candu plóua. Éra candu plóua nu-i este iertatu se tie clontiulu in susu, cá se-i picure apa de plóie in gura, ci numai ap'a ce se stringe pe aripile s'ale i este iertatu se-o bee.

De-aceea apoi vér'a, candu e mare arsití'a se sue ea asié de susu in sborulu seu, cá se fia mai aprópe de Domnedieu, carele audiendu-i mai de graba rugamíntea, se tramita plóie cá se aiba de unde bé apa si cu ce-si stemperá setea. ¹⁾

Si Gai'a de ace'a piere, candu bé apa din isvóre séu din alte ape curgátore, pentru cá Domnedieu pre tóte acestea, dupa ce le-a facutu, le-a saratu intr'atát'a ca tóte celelalte paseri se póta be apa din ele, numai singura Gai'a nu, fiindu pentru dens'a prea serate. ²⁾

III.

Legend'a Romaniloru din Ungari'a despre Gaie numai fórté puçinu se deosebesce de cea premergátore, suna ast'felu:

Votíndu Domnedieu a face fantáni pe la tóte isvórele, cá se aiba tóte vietatile de pe faci'a pamentului de unde bé apa, a chiamatu pe tóte paserile la unu sfatu mare.

Tóte paserile s'au aretatu in urm'a poruncei lui Domnedieu si nici un'a dintre ele n'a fostu in protiva

¹⁾ Cred. Rom. din Transilvani'a, com. de Dlu Gr. Craciunasiu teol. absol. si a celoru din Bucovin'a, com. de Dlu P. Ursulu din Candreni; dict. de V. Ungurénu din Ilisiesci si de alti Romani.

²⁾ Cred. Rom. din Candreni, com. de Dlu P. Ursulu.

propunerii lui Domnedieu, ca Gai'a se sape fântanele. Gai'a inse s'a inprotivitu acestei propuneri domnediesci si aretându-si ghiarele câtu suntu de frumóse a disu :

„Nu-mi voiú intiná eu petiórele facându fântâne!“

Celelalte paseri audiendu aceste vorbe nerumegate si necioplite ale Gaiei, o urgisira si-o blastemara.

Domnedieu primi inca blastemulu loru, si Gaiei, pentru neascultarea ei, i díse ca se nu-i fia iertatu a bé apa cá celorlalte paseri din isvóre, fàra numai cu apa de róua se vietuésca.

De-ace'a Gai'a, candu e seceta mare vér'a sbóra fórte susu in aeru si acolo striga fórte jalnicu cá se cada róua.

Mai tardíu inse, la rogarea celor'alalte paseri, Domnedieu se îndurà a o iertà si-i incuviintà se bée si apa de plóie, care picura din nori si se stringe pe frundiele erburiloru din padure. ¹⁾

Éra sprinten'a si ghibacea *Rindunica*, vediendu ca Gai'a nu voiesce se asculte pre Domnedieu, s'a apucatu: si-a sapatu apoi ea singura tóte isvórele si-a indreptatu albiile si vadurile apelor. ²⁾

IV.

Dela aceste legende, insírate pana aici, se vede ca vine si urmatórea credintia a Romaniloru si anume:

Candu striga Gai'a vér'a, nu numai candu e seceta mare, ci ori si 'n care alta dí de rëndu, apoi negresítu trebuie se se schimbe vremea, trebuie se viie din catro-va plóie, cà-ci ea numai cându e tare setósa obi-

¹⁾ Acést'a legenda, culésa dela Rom. de prin tienutulu Siomcutei-mari, mi-a com. Dlu Elia Popu.

²⁾ Dictatu de V. Ungurénu.

cinuesce se strige si se c era dela Domnedieu plóie, ca plou andu se póta b  apa de pe aripile s'ale, si Domnedieu in scurtu dupa acést'a tramite plóie, c -ci asi  i-a fagaduitu elu, că i-va tramite, candu se va inalt  spre ceriu si i se va rog  lui. ¹⁾

 ra unu proverbu poporalu d ce:

Audfi sbierandu o Gaie

E nedes de s'avemu plóie. ²⁾

Merita a fi insemnatu inca si ace'a, ca dupa numele acestei paseri se numesce de catra Romani si-o planta anume: „*Unghi'a Caii*“ precum si unu jocu alu copiiloru, anume: „*De-a Pui'a-Gai'a*“ s u „*De-a Bab'a-Gai'a*.“

Dela numirea jocului aretatu, care infaciosi za o Gaia si-o closica cu pui si care e usitatu nu numai la copii din Bucovin'a, ci si la cei din Moldov'a ³⁾ Munte-ni'a ⁴⁾ precum si dela proverbulu: „*se tiene de capulu lui c  Gaia matiulu*, ⁵⁾ se vede ca numele de „*Gaia*“ pl. „*Gai*“ a acestei paseri este fórte respanditu pintre Romani. Celu de „*Caia*“ inse l'am auditu numai in unele comune din Bucovin'a, precum in Igesci, Candreni si Crasn'a. In comun'a din urma affai si numirea plantei: „*Unghi'a Caii*“ care are form'a unei unghii mari de vulturu si semena la frundie, flóre si pastai fórte multu cu acatiulu (salc mulu), si cresce mai cu séma pe prun-

¹⁾ Credintia comuna tuturoru romaniloru.

²⁾ Com. de Dlu E. Popu din Siomecut'a-mare.

³⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. ale Rom. Bucuresci. 1866 p. 393. A. Lambrioru. „Jocurile copiiloru“ publ. in „Convorbiri lit.“ an. IX. Iasi. 1875—76. p. 6.

⁴⁾ G. Dem. Teodorescu. Cercetari asupra proverbeloru rom ne. Bucuresci. 1877. p. 99.

⁵⁾ P. Ispirescu. Legendele si basmele Rom niloru etc. Part. I. ed. III. Bucuresci. 1872. p. 178.

duri. Se afla acestu nume inca si la Romanii din Ungari'a, dupa cum mi-a scrisu Dlu E. Popu, inse numai fórte raru. Celu de „Heie“ i-lu aflái numai in dictionariulu Dlui Cihacu ¹⁾ prin urmare nu-i cunoscú patri'a.

In vocabulariulu romanescu-nemtiescu, ²⁾ compusu de Dlu S. Petri, provine numele „Uligae,“ pre care autoriulu i-lu traduce ast'feliu pe germanie: „*Das München einiger Raubvögel,*“ adeca pe romanescú: „*barbatielulu unoru paseri rapitóre.*“

Mie 'mi vine a crede ca acest'a nu póte se fia altulu, decátu barbatielulu „Gaiei.“ Ba! Dlu Cihac nici nu se mai indoiesce despre acést'a, ci dice ca „Uligai'a“ se chiama lat. Falco Milvus, Falco rufus. ³⁾

In fine voiu se mai amintescu inca si ace'a, cá in unele tienuturi ale Transilvaniei credu Romanii ca de va fi cinev'a cátu de beutoriú, daca va bé beutura spirtuósa prin gütlegiu de Gaie, va incetá de-a bé mai departe si va fi omulu celu mai trézu. ⁴⁾

S. Fl. Marianu.

Sarací'a, Fericirea si Munc'a.

Intr'o colibióra cu stufu coperita,
 Vietiniá odata nisce bieti lemnari.
 Multiumiti in pace de a loru ursita,
 Ei n'aveau nici gusturi, nici dorintie mari.
 Isolati cu totulu de lumea cea mare,
 Muncindu impreuna, pânea î-sí scoteau;
 Nu doriau in viétia alta desfatere,
 Decátu amici'a in care traiau.

¹⁾ Dictionnaire d'etymologie daco-romane, éléments slaves. etc. Francfort. 1879. p. 112.

²⁾ Sibiiu. 1861.

³⁾ Dictionnaire d'etymologie daco-romane, éléments magyars. p. 336 si 537.

⁴⁾ Com. de Dlu Gr. Craciunasiu.

Intr'o dî de-odata négr'a Saraciá,
 Brasde de durere pe frunte purtându,
 Vine fâra veste, rânjindu cá Stafí'a,
 Si in hohotu mare lumea blastemându,
 Atunci Fericirea din coliba sbóra.
 Dar' de-odata ese Munc'a 'n calea sa,
 Si-o intréba : „Unde alergi sorióra ?
 De ce-i spariata feçisiór'a ta ?
 — Cauta sè lasu, draga, asta locuintia :
 Veni Seraci'a, si de ea fugu eu,
 Càci me 'nfioréza trist'a ei fiintia ;
 Cându o vedu in sdrentie par' cà-mi vine reu.
 — Vin' cu mine, soro ! Munc'a atunci dice :
 Braçulu meu celu tare speru cà va goni
 Asta ticalósa fantasma de-aice,
 Si lemnarii nostri se voru ferici.“
 Munc'a in coliba intra si indata
 Saraci'a fuge dintii clântianindu ;
 Iéra Fericirea, binecuventata
 I-si ie éراسi loculu vesela domnindu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj G. Sionu.

Cinstea domnésca — impartita.

Domnulu Romantei Mateiu Basarabu voiindu a aflá mai de-aprópe suferintiele si durerile casionate tierei de fanarioti (fruntasi greci), tramise pre unulu din cei mai credinciosi capitani ai sei, cá se mérga din satu in satu, din orasiu in orasiu, si se adune tóte plangerile tierei.

Capitanulu plecá din Bucuresci si dupa-ce cercetá mai multe orasie muntene, se întórse spre celea campéne. Intr'unulu din acestea orasie dete de unu ostasiu betranu pusu la paza, inaintea unei case publice. Curiositatea de a scí cum unu ostasiu atatu de betranu mai servesce inca in armata, facú pre capitanu se se apropia de elu si se-lu intrebe cà: de câti ani e? de

cându' servesce in armata? si cum de n'a inaintata la vre-o trépta militara, ci a remasu totu ostasiu de rëndu pâna acum la betranetie? La aceste intrebari betranulu ostasiu respunse: Sum de 70 ani, domnule capitanu, servescu de 52 ani in armata si am fostu in tóte resbóiele cari le-a avutu Mihaiu Vitézulu cu Turcii la Calugareni, la Nicopole si chiar' la Turd'a, unde l'au mâncatu strainii. Mihaiu m'a facutu, chiaru pre campulu de lupta, caprariu. In urm'a lui Mihaiu a venitu Domnu Sierbanu Voda, si acest'a a fostu domnu bunu si bravu. Candu a venitu inse Domnu Radu Mihnea, cu totu roiulu de fanarioti dupa elu, amu fostu alungatu cu toti ostenii romani, ce mai remasera in armata si amu trecutu in alte tieri streine, unde amu luat parte la mai multe batalii, cu multe neamuri; cà-ci fanariotii nu ne mai lasá se ne batemu in contr'a Turciloru, cà diceau ei ca acesti'a-su stapanii nostrii; — audi acolo: Turculu stapanu Romanului! Cluj

Candu s'a suitu la domnia Domnu romanu, Mari'a s'a Mateiu Basarabu — Domnedieu se-lu tíena in multi ani cu sanatate! — m'am intorsu in tíera si amu intratu din nou in ostire, unde cum vedi me afu si acumu.

Capitanulu misícatu pana la sufletu de acésta virtute si mandria romanésca, scóse o punga de bani si o intinse betranului ostasiu, dicându-i:

— Primesce de-ocamdata acésta punga de bani si te incredintiezu nobile betranu, ca voiu vorbí cu Mari'a s'a pentru Domni'a t'a.

— Domnule capitanu, dise betranulu nevoiendu a primí banii, pretiuescu darulu Domniei t'ale pentru-cà vene dela o inima romanésca si voinica, — dar' ori-cátu sum de seracu, nu amu ce face cu banii, pentru-cà nu

amu neci familia, neci rudenia. Dà banii acesti'a la omeni cari n'au ce se mânânce. Ce'a ce ceru se faci pentru mene este că se me duci la Bucuresci, se vedu pe Mari'a s'a, cà am auditu cà e omu de omenia si romanu adevveratu. Acést'a este intréga dorinti'a mea, acést'a se mi se implinésca, apoi nu-mi pasa si de-oiu murí.

Capitanulu 'lu duse la Bucuresci, si candu se infaçisià la Domnulu tierei cà se-i descopere totu ce a aflu prin tíera, cerù iertare se-i aduca inainte si pre betranulu ostasiu, spunendu-i tóta dorinti'a acestui'a. Domnulu se invoí cu multiamire si capitanulu a dou'a dî se infaçisià la palatu impreuna cu densulu. Capitanulu intrà inainte la Domnu, ér' betranulu mai remase puçinu afóra. La usi'a domnésca se aflá unu fanariotu la paza.

— Betranule, dise pazitoriulu usiei domnesci, Mari'a s'a are datina se cinstésca pre omenii cari intra la densulu, promiti-mi cà 'mi vei dá si mie diumatate, cà se te lasu in leuntru.

— 'Ti dáu si totu, dise betranulu zimbindu, dupa unu picu de cugetare.

Preste câteva'a minute elu intrà la Domnitoriu, í-i sarutà mân'a si i-i descoperí mai multe caintie si dorintie ale poporului; candu erá se plece, 'lu intrebà: cu ce doresce cà se-lu cinstésca?

— Dorinti'a mea cea mai mare a fostu, Mari'a t'a se te vedu, — te-amu vediutu, acum'a potu se dicu cu Simeonu stêlpaniculu: Slobodiesce-me Dómne, cà amu vediutu pre acel'a, care va mantuí patri'a romana de fanarioti! Inse déca, Mari'a vóstra, voíti se-mi dati si altcev'a, datimi ve rogu, dóue palme, acest'a e singurulu daru ce ve ceru.

Mateiu Basarabu cerù deslusiri asupr'a acestei cereri sióde, — dar' betranulu ostasiu starui, si Domnulu socotindu acést'a de o gluma, 'lu atinse usiorelu cu amendóue mánile preste façia, cum glumesce unu parente cu fiiulu seu, pre care 'lu iubesce.

Esíndu afora betranulu, 'lu intempiná capitanulu grecu pusu la paza si poftí se imparta cu elu ce'a ce a capetatu dela Mari'a s'a.

Betranulu i-i si dede o palma, dicúndu-i: — am capetatu dóue palme, éta un'a fia a t'a!

Indata se facù sgomotu pentru acésta fapta si scirea ajunse pana la urechile Domnului.

Mateiu chiemá inainte pre betranulu ostasiu si-lu intrebá ca: de ce a trasu o palma capitanului seu?

Mari'a t'a! respunse betranulu, candu amu intratu la curte, capitanulu mi-a disu se impartu cu densulu totu ce voi capetá dela Mari'a vóstra.

Ei bine, a-ti avutu bunatate a-mi dá dóue palme, si eu mi-amu tienutu cuventulu si i-amu datu lui un'a.

Déca la usi'a Domnésca se ia pre diumetate, de buna séma, Mari'a t'a, cà pre la usiele judecatoriloru de prin afora se despóia omulu de totu ce are.

Mateiu cá unu domnu bunu si dreptu, ordiná numai decátu degradarea si alungarea dela curte a capitanului si inlocuirea acelui'a prin betranulu ostasiu.

Elu pedepsi reutatea si misieli'a si resplati vertutea si bunatatea, — precum trebue se faca toti acei'a cari suntu chiamati a ocármui o natiune.

STANU VENATORIULU.

(*Intemplare dîn betrani.* *)

Erá o séra lina . . . A noptiloru regina,
Versandu preste padure o palida lumina,
Privé dintre stelutie cu tainica umire
La venatoriulu teneru, ce beatu de fericire
Siedé 'naintea casei cu sóci'a-i iubitóre
Incungiuratu de arbori si flori mirositóre.

Nevast'a tenerica cu ochi de porumbrele
Privé tacuta-'n ceriuri la luna si la stele;
Apoi zarindu cum vine în josu cá o sagéta
O palida stelutia din ceriuri alungata :
„O dalbe stelisióre! — ea dice suridiendu —
Veniti, sburati cu tóte aice pre pamentu;
Cà-ci oh! aici viet'i'a cu multu este mai dulce
Cá-'n raiulu de lumine, cá-'n ceriulu ce straluce!“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Apoi privesce tainicu in faci'a lui senina
Si fruntea graciósa pre sinulu lui si-o-'nclina;
Ér' densulu dice: „Flóre, regina între flori!
Vedi lun'a câtu de trista pasiesce printre nori? . .
Ast'feliu odinióra tróceamu eu in viet'ia
Cu aníma doiósa prin nori grei de tristétia,
Candu singuru traíamu inca si nu sciámu in lume
De-a ochiloru tei farmecu, de dulcele teu nume . . .
Dar' ceriulu, avendu mila de-a mele negre plangeri,
Tramisu-mi-a 'n cale pre unulu dintre angeri . . .
De candu te am pre tene o! angeru de iubire,
De-atunci a mea viet'ia e numai fericire!“ . . .

A disu si-abia sfirsít'a, candu éta ca resuna
Din váile profunde unu glasu cá de fortuna :
„La lupta toti, la lupta, cà-ci tiér'a e pierduta!
Dusímanulu e in tiéra! La lupta toti, la lupta!“
Si muntii repetu éra cu vócea loru bizara :
„La lupta toti, la lupta! Dusímanulu e in tiéra!“

*) Fragmentu dîn o poema epica.

„Dusimani in a mea tiéra? — barbatulu a graíta —
Ah, unde-i buzduganu-mi, tovarásiu multu iubitu?
Ah, unde-i a mea pala de feru stralucitoriu?
Se-i stemperu lung'a sete, se-mi mai plinescu unu doru!“ ...

Si cá unu fulgeru sbóra, si grabnicu se-'n arméza,
Si-'ncaleca pre murgu-i ce salta si rinchéza,
Si ast'feliu voinicesce cu arme-'mpodobitu
In foculu bataliei sta gat'a de pornitu.

Petrunsa de dorere muierea mi-lu privesce.
„O scumpulu meu tesauru! — cu lacremi ea graesce —
Acum dise-si cà viéti'a-ti e numai fericire:
Si-acum si vréi a merge din braçia-mi la perire? . . .
Lásá-vei tu in giele pre scump'a-ti florióra
De dorulu teu ferbinte se plânga si se móra? . . .
O! unde-i juramentu-ti de vecínica iubire?
Séu vai, acél'a n'a fostu decátu o amagire?“ ...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„O! dulcele meu angeru! — barbatulu f-i raspunde —
Dar' omu-e óre-'n lume acelu ce se ascunde
Si trece vremea scumpa in siópte de iubire,
Candu gintea s'a-'lu provóca s'o scape de perire?
Au n'ai rosí la façia a me numí barbatu,
Se siedu pe-a t'ale braçia cu frica tupilatu:
Candu altii colo-'n lupta c'-unu crâncenu buzduganu
Spargu capuri blastemate, facu mórte prin dusímanu? ...
Eu te iubescu din sufletu o angeru de dulcétia!
Eu pentru tene draga mi-asíu dá si-a mea viétiá!
Dar' pentru a mea tiéra si-a gintei mele bine:
Jert'fi-mi-asi — de se-ar' cere — viéti'a si pre tene!
Acést'a-i detorenti'a onestului barbatu;
Si celu ce n'o-'mplinesce: e lasiu, e blastematu! ...
O! nu fii dara trista vediendu-me plecându!
Alunga cétii négra din sinulu teu plapându:
Ca-acusi, pre candu din arbori josu frundi'a va cadé:
Plutindu in fericire noi ér' ne vomu vedé!“ ...

* * * * *

„O, fia dar'! . . Mergi veselu, de dorulu meu urmatu ;
Plinesce-ți detorinți'a cá omu adeveratu ! . .
Mergi . . oh! . . . vino éra acusi, dragulu meu sóre,
Si nu lasá in giele pre gingasi'a t'a flóre!“

Barbatulu o asculta, cu sufletu-'n estazu ;
Depune-o sarutare pre tristulu ei obrazu.
O stringe cu iubire la sinu-i ardietoriu,
Apoi 'naltiandu-'si ochii spre ceriulu lucitoriu :

„O, angeri! — dice densulu — o, stele stralucite !
Trimitetî-mi din ceriuri poteri neobosite :
Pre unde eu voiu trece cu spad'a mea luciósa
Dusimanií toti se cada, precum scarii de cósá! . . .
Séu sórtea de-i jurata in contr'a ginteí mele :
Se moru si eu mai bene in lupta sangerându, —
Decatu se-mi vedu natiunea gemêndu in lantiuri grele,
Decâtu se fiu sclavu candv'a pe-alu meu stravechiu
pamentu !“

Apoi catra murgutiulu, ardiendu de doru graesce :
„Nainte voinicele! me pórtá fulgeresce!“ . . .
Murgutiului cu mente i-i place de porunca :
Rinchéza, salta veselu, in nópte se arunca,
Si cu-alu seu domnu se perde in codrii sioptitori
Precum unu vulturu falnicu sborandu susu pintre nori.

Ér' tener'a nevasta remane cu-'ntristare,
Precum o lunca verde candu sórele dispare . . .

Petru Dulfu.

Invetiatura.

O! ce comóra nepretiuíta e cartea la unu omu si decâtu folosu í-i este in viétia: cáci omulu care nu scie carte se póte asemená cu dobitócele necuventatórie si cu celi orbi si muti din nascere, cari neci gura de vorbitu nu au, neci urechi de auditu nu au; pentru densii lumea e cá o apa turbure, in care se strecorea totu feliulu de lucruri, si bune si rele, fara cá se póta

opri ce-i bunu si se lase a se scurge numai ce-i reu. Omulu inse cu carte scie a vorbi nunumai cu gur'a dar' si cu ochii mintii, fiendu-cà invetietur'a e ochi-ulu mentiei omului. Si apoi omulu fora invetiatura se mai pòte asemenà luntrasiului ne priceputu, care aflandu-se in midiloculu unei ape mari si neputendu-si manà luntrea, o vede afundandu-se in midiloculu valuriloru si cu ea elu insusiu. Omulu inse cu sciintia de carte are si ochi mai buni si gura mai buna; càci elu vede nunumai cu ochii façiei; dar' si cu a cei ai min-tiei; si ce'a-ce graiesce, graiesce cu gur'a gandului. Omulu cu sciintia de carte ori-ce vede, ori-ce aude, in-tielege mai bine, si prin urmare, se pòte folosì de mul-te lucruri ce se vedu in lumea acèst'a.

C. Troténu.

RCU Cluj / Central University Library Cluj
Risete si Zimbete.

Laudele apei.

Cantate de unu beutoriu de vinu.

Plóua, plóua, plóua 'n fine!
Asta apa ce veni,
Va face la via bine,
Iute ea va inverdi,
Apei canturi se dedamu
Càci ne scapa de multu chinu :
Ap'a ne face se bemu
Vinu.

Cine nu se 'nveselesce,
Cându pe rîuri si pe mari,
Cu iutièla f-i sosesc
Vinuri de prin alte tieri ?
Pivnitiele mele gemu.
De butóie si vinu finu :
Ap'a ne face se bemu
Vinu.

Prin apa scie ori-cine
Cà dieulu faci potopu,
Dara elu avù unu scopu
Punendu rele langa bine,
In istoria vedemu,
Ca d'atunci strugurii vinu :
Ap'a dar' face se bemu
Vinu.

Candu e seceta cam mare,
Bietu morariulu tristatu,
Far' de lucru, ne-ocupatu,
Apa bea de superare
Dara veselu le-i vedea
Candu la móra-i ape vinu :
Ast'a-lu face cá se bea
Vinu.

Amici, asin voi se sciu,
 Mai voiti esemple noue
 Gat'a suntu, se ve spunu voue,
 Priviti pre unu sacagiú.
 Déra déca-lu ve-ti vedeá,
 Umblându strâmbu in locu de
 linu:
 Ap'a l'a facutu se bea
 Vinu.

Dér' cântandu intins'a apa
 Simtiu puçinu c'am regusitu;
 Dati-mi vinulu invecitu,
 Cà-ci de ragusieli me scapa
 Cà toti care me ascultu
 Se cânte c'unu paharu plinu:
 Ap'a face se beru multu
 Vinu.

Betivulu resplatitoriu.

Unu betivu trecându pre deinaintea unei cârciumi
 disè in sene: — „Nu, nu vei intrá, consciinti'a t'a te
 opresce . . .“ Dicându acestea elu trece pre lînga câr-
 cium'a ademenitóre . . . Dar' in departare de trei pasi se
 opresce: — „S'a portatu fórté bene consciinti'a mea,
 — disè elu, — sum multiamitu de ea, fórté multiamitu“ . . .
 apoi facându o intorsatura rapede catra cârciuma urmá:
 „Nu trebue se se dica despre mene cà eu nu voiu se o
 resplatescu, — vinò incóce, se béu pentru tene o litra
 celu puçinu!“

CCU Cluj / Central University Library Cluj

*

Se vorbia de unu betivu.

— A, e bene conservatu — disè óre cene . . . Dela
 1848 'lu sciu totu asié.

— Nu-i de a se mirá de acést'a — disè unu glu-
 metiu: Elu se culca in tóte serile in spirtu de vinu.

*

Detori'a barbatésca.

copilu micu observáse
 i tata totu mereu
 cá se se culce
 vast'a reu.

cum fie,
 vediù,

u.

Neavendu pofta de cërta
 Si fiindu pré ostenitu.

Copilasiulu ce vediúse
 Totulu ce se petrecúse
 La alu seu tata alérge
 Si din somnu-i 'lu descépta:

— Tata, dise cu tarie,
 A: tadi eu nu te-amu vediutu
 Se 'mplinesci o datorie,
 Spune ce ai de facutu?

— Am facutu totu, tatalu dise, Si sarindu in patu inhatia
 Si nimicu nu am uitatu, Pe beata soci'a s'a,
 Dar' se strici a mele vise Dicandu ca ea 'lu invétia
 Spune-mi cine te-a 'nvetiatu?! Spre a se portá asia.

Copilulu nu-si luà seama
 Si î-i dise cãm pripitu:
 — Acum ai batutu pe mam'a
 Detori'a-ai implinitu.“

*

Se judecă unu procesu de despartire.

— Va se dica domni'a t'a nu-ti mai iubesci barbatulu! — dise judele investigatoriu.

— Ah! nu domnule — respunse soçi'a, — l'amu iubitulu pana candu „anim'a“ lui „batea“ pentru mene, — acumu inse de cându „bât'a“ a inceputu a-i „bate“ nu-lu mai potu suferi.

*

Taceti!

Candu soçi'a t'a usiôra,	Daca 'ti place vre-o frumôsa
Dupa alticu gândulu sbôra.	Câ se-ti fia credinciôsa
Pacea câ se n'o desfaci,	Si cu ea se te impaci,
Se nu spui nimicu, amice,	Se nu spui de alu ei nume,
Se inghiti, ori-ce ti-ar' dice,	Câ-ci ti-o 'nhatia alta lume,
Se taci scumpulu meu, se taci.	Se taci, scumpulu meu, se taci.

Candu poterniculu gresiesce,	Vrei se isbutesci vreodata,
Fura, rupe si jupesce,	Ai vre-o tinta indreptata,
Opositii se nu-i faci;	Vrendu isprava câ se faci,
Daca vrei se-ti fia bine	Se tii planulu pentru tine,
Se n'o pati câ vai de tine,	Se nu spui nimicu in fine
Se taci, scumpulu meu, se taci.	Se taci, scumpulu meu, se taci.

Ast'felu a facutu pe lume
 Toti acei ce adi au nume
 Ca suntu Domnediei séu draci;
 Cine nu scie, amice,
 Unu proverbu, care ne dîce
 Se taci nene, si-se faci!

